

El reloj público de la Ciudad de Mahón

CONTINUACIÓN

UNA vez hecha pública la determinación de la Universidad de no aceptar el reloj, contra los deseos del Sr. Gobernador, el Capitán Scharman se querelló contra el acuerdo ante el tribunal de la Real Gobernación de Menorca. Obligada la Municipalidad a defenderse y en atención a que su Abogado consultor, D. Domingo Rubí del Villar, estaba emparentado con D. Domingo Roca hubo de nombrar en su substitución al Magnífico Dr. D. Gabriel Olivar y Pardo, con fecha 11 de Febrero del indicado año de 1731, según aparece entre los acuerdos de la sesión celebrada dicho día:

Convocats y aiuntats los Mag.^{hs} Jurats de Maho en la sala de la V.^{ta} de esta juntan.^t ab llur ordinari consell fonch proposat p lo mag.^h Jurat clavari ab lo modo y forma sig.^t

Mag.^{hs} y savis Señors la causa p la qual se ha fet convocar y aiuntar a V.^s M.^s es p dirlos y deduhirlos que havem rebut vna carta de su Ex.ª sobre que la carniceria no esta abastida p las tropas de Sa Mag.^d y que nosaltres enviam als carnicers a comprar fora terma manantnos que no se puga anar a comprar carn de fora terma p ser en periudici dels matexos. I iuntam.^t ha fet electio de Jaume Ingles carnicer para los vexells de guerra para se casa y para el Poble y a Llorens Poli para del Regim.^t Y en cas que no atrobassen carn a comprar que els donassen billets tot lo qual llargamen.^t p. dita carta y demes papers que se llegiran a V.^s M.^s en vista de tot lo qual resoldran lo que mes convenga que en tot etc.

E aguts ett fonch resolt concorditem que se fasse memorial a su Ex.ª allegant tots los motius que aparexeran a ses Mag.^{hs} favorables a esta V.^{ta} y Poble *quare* etc.

Item mediant debita propositio se proposa a V.^s M.^s de que el Cap.^a Don Guillermo Scharman ha principiast litigi contra

esta V.^{ta} y se atroba la prov.^o al peu de dit memorial tot lo qual se llegira a V.^s M.^s en vista de lo qual resoldran etc.

E aguts ect. fonch resolt concorditer se fassia venir lo Adv.^t de esta V.^{ta} y a las horas se pendra resolutio.

Y en vista que el dit Adv.^t digue no podia servir p esser parent de Don Domingo Roca fonch elegit el Mag.^h Dr Olivar p adv.^t de esta causa *quare* etc. (1)

Dos días más tarde los Jurados de Mahón recibían la siguiente carta subscrita por el Secretario del Sr. Gobernador:

Mag.^{cos} Señores. Me manda Su Ex.ª Escribir esta a V. M.^{as} para que le remitan en un papel los nombres de V. M.^s los de su Consejo y los Nombres de las Possessiones que V. Mag.^s y cada uno del Consejo possehen, G.^{de} Dios a V. M.^s M.^s A.^s Mahon a 13 de Febrero 1731.

B L M de V. Mag.^{as}

Su Muy Servidor

Tho. Crofton.

Mag.^{cos} Jurados de Mahón (2)

Y en 17 del propio mes y año la orden siguiente, dictada por el General inglés, por la que mandaba, bajo pena de 2000 pesetas, al macero de la Universidad de Mahón pusiera, sin dilación alguna, en poder de la Curia de la Real Gobernación, los libros de acuerdos tomados por la Corporación Municipal desde 1722 hasta 1724 inclusive:

Nos lo Governador

Ab thenor del present mana Su Ex.ª a lluis taltavull quart sindich de la Vniversidad de Maho; que en pena de 500 p.^s de 8 entreguia en poder de nostra Curia de la Real Gov.^o los llibres de proposicions y resolucions de Consell desde 1722 fins en 1724 inclusive: Y esto encontinent y sens dilacio: altrem.^t se passara a la ex.^o de la pena y a lo dames que tinga lloch en justicia. Dat en Maho als 17 Fabrer 1731 a las 12 del mati.

V.^t Sanxo Ass.^{or}

De mandato Suæ Ex.ª

B. Deya C.^æ R.^æ G.^s Sta (3)

(1) Archivo Municipal de Mahón.—*Llibre de resolucions del Consell de lo any 1723 fins 1731.*

(2) Id. id. — *Legajo Cartas 1731.*

(3) Archivo Municipal de Mahón.—*Llibre de resolucions del Consell de lo any de 1723 fins 1731.*

Sin pérdida de momento el Jurado Mayor o Clavario ordenó reunir el Consejo y en el interin mandó al Secretario de la Universidad a casa del Sr. Asesor de la Real Gobernación para participarle que, sin resolución del Consejo, no podía cumplimentar la orden recibida, si bien no hallaba inconveniente alguno en exhibirle los documentos que le fueran necesarios.

Consultado el Abogado emitió su parecer de que los libros no debían salir del Archivo de la Universidad.

Reunido parte del Consejo, en las primeras horas de la tarde, acordó convocar para el día siguiente consejo extraordinario:

Convocats y aiuntats los Mag.^{hs} Jurats de Maho en la sala de la V.^{ta} de la matexa juntam.^t ab llur ordinari consell salvo lo honor Barth.^o Seguí sastre y los quatre consellers de bras mitxa p. esser breu el temps fonch proposat p lo mag.^h Jurat Clavari ab lo modo y forma sig.^t

Mag.^{hs} y Savis Señors la causa p la qual se ha fet convocar y aiuntar a V.^s M.^s es p. dirlos y deduhirlos que vuy se nos ha intimat vna provisio que de continent se aportassen los llibres de propositions y resolutions de consell en la Curia de la Real Governatio desde 1722 fins 1724. Y esto de continent. Y havem fet convocar a V.^s M.^s o, mes ver part de V.^s M.^s. Se ha enviat fire Sect.^t en casa del s.^r As.^{sor} diently que los Mag.^s Jurats ly besaven las mans y que lo que se havia manat en dita prov.^o no lo podian executar sens resolutio de consell y que si Son S.^{ria} volia veurer qualsavol cosa de ñra V.^{ta}, o, se havian de menester qualsevols contas que esta V.^{ta} estava prompta a que ha respost que se podian aportar dits llibres en prñtia del sect.^t en dita Curia. Y que sempre y quant la part altre vingués be a lo que se demanava p part de dit Sect.^t que ell es... content Y no de altre manera.

Despues de esto havem fet pujar ñtre Adv.^t Y nos ha dit que el fiscal... de mirar lo que ben vist ly aparegues pero que entenia no se podian treurer dits llibres de la V.^{ta}

Despues de esto ha pujat Guillem Cuguliada y nos ha dit que resposta li tornauen a que ha respost lo Mag.^h Jurat que se faria convocar el Consell y en vista de la sua resolutio se tornaria la resposta.

Despues de haver dinat se ha intimat lo mandato despatxat a las dotse del mati que de continent se entreguian los dits llibres de lo contrari incurrirá esta V.^{ta} en pena de 500 p.^s de 8 tot lo qual proposam a V.^s m.^s Y en vista de son contingut resoldran lo mes conuenient prevenint a V.^s M.^{ds} que tenim vna carta de vuy dia pñt del sectj del G.^{dor} en que nos mana aporram los noms de los Magistrats y Consellers qui tenen posesions los quals ya havem entregat en vista de tot lo qual resoldran lo que mes convinga que en tot etc.

E aguts ett fonch resolt concorditer que se convoquen tots los consellers etiam los pagesos i que al interim se avisian algunas personas para el consell extraordinari para que en vista de son sentir se resolguia lo que sia mes convenient que en tot etc. (1)

El consejo extraordinario del día 18 acordó entregar al señor Asesor los libros requeridos:

Convocats y aintats los mag.^{hs} Jurats ciutada y de bras mitjá en la sala de la V.^{ta} de ella juntamen.^t ab llur ordinari consell y las personas que se han avisat para el consell extraordinari que son los sig.^{ts} los Mag.^{hs} D. Joseph Vives el Cap.^a Rafel Montañes el cap.^a Juan Mercadal y Pons Pere Diego y el Dr. Alonso Carreras fonch proposada la matexa propositio del día 17 y la resolucio havia pres ñre consell lo dit dia. En vista de tot lo qual podran donar son sentir para que se puga pendrer acertada resolucio *quare* etc.

E aguts ett fonch de sentir el consell extraordinari que se entreguian los dits llibres que mana el Sr Ass.^{or} ab son mandato.

Despues de haver donat son sentir el consell extraordinari despues de varios parlam.^{ts} fonch resolt concorditer se entreguian los llibres que mana el Sr Ass.^{or} ab son mandato (2)...

Y el día 20 el Discreto Bartolomé Deyá, Escribano de la Real Gobernación, constituido en las Casas Consistoriales, se hizo cargo de los indicados libros:

Los dits dia mes y ainy fonch constituit el Dis.^t Barth.^o Deyá S.^{va} de la Real Gov.^o en la Sala de la V.^{ta} de Maho de ma-

(1) Archivo Municipal de Mahón.—*Llibre de resolucions del Consell de lo any 1723 Ans 1731.*

(2) Archivo Municipal de Mahón.—*Id. id. id.*

nam.^t — a fi de entregarse de los llibres de consells desde 1722 en 1724 al qual los Mag.^{hs} Jurats de bras m.^a y Mitjá entregaren inseguint resolucio de Consell de 18 dels corrents... penes y de altres mayors dañys y sens periudici dels drets de la V.^{tt} y en obediencia del m.^{to} se feu al sindich de esta V.^{tt} lo dia 17 dels corrents. De tot lo qual he tocat el pñt acte Yo lo infrascrit Sectij de orde de ses Mag.^{hs} essent pñts p testimonis los Mag.^{hs} Jaume Flaquer lo any corrent tinent de Balle y Juan Mercadal y ferrer de Maho habit.^s

Francesch Segui Sec, ⁽¹⁾

A últimos de Abril del citado año de 1731 la Real Gobernación dictó sentencia condenando a la Universidad al pago del valor del reloj, sentencia que le fué comunicada el día 30:

Convocats y aiuntats los Mag.^s Jurats de Maho en la sala de la V.^{tt} de ella juntam.^t ab llur ordinari consell fonch proposat p lo Mag.^h Jurat Clavari ab lo modo y forma sig.^t

Maghs y savis señors la causa p la qual se ha fet convocar y aiustar a V.^s M.^{ds} es p. dirlos y deduhirlos que ayr se nos intima vna sententia sobre el rellotge, la qual se llegirá a V.^s M.^s en vista de la qual resoldran lo que mes convinga que en tot etc.

E aguts ett fonch resolt concorditer tenint pñt el sentir de ñire Adv.^t que se toquia appellatio *quare* ett. ⁽²⁾

El día 10 de Mayo la Real Gobernación intimaba a la Universidad al pronto pago del importe del reloj, exigiendo una fianza *juxta stillum*:

Convocats y aiuntats los Mag.^{hs} Jurats de Maho en la sala de la V.^{tt} de ella juntam.^t ab llur ordinari consell salvo el mag.^h D.^r franch. Caules p se indispositio fonch proposat p lo mag.^h Jurat Clavari ab lo modo y forma sig.^t

Mag.^{hs} y savis Señors la causa p la qual se ha fet convocar y aiuntar a V.^s M.^{ds} es p dirlos y deduhirlos que vuy se nos ha intimat vna provisio se paguia lo rellotge donant vna fianza iuxta stillum. En seguida de lo qual el Cap.^a Don Guillermo Scharman se institueix fianza y juntam.^t offerex al

(1) Archivo Municipal de Mahón—*Llibre de resolucions del Consell de lo any 1728 fins 1731.*

(2) Id. id. id.—Extracto de la sesión celebrada el día 1.º de Mayo.

Sr Don Henrri Neal son principal p. la solutio de dit Rellotge y intereses en vista de tot lo qual resoldran si se abonaran, o, no dits Señors p las fianzas referidas que en tot etc.

E aguts molts y diversos colloquis e apres de ells fonch resolt p tot lo consell (puis se llegi la añt. propositio p. ñre sectj al dit Dr Caules en sa casa) que p quant no consta que el cap.^a Don Guillermo Scharman tenia bens raises que p tant no se admet en fianza del valor de dit rellotge y intereses que demana *quare* etc. ⁽¹⁾

Para acabar, cansada la Universidad de gastar inutilmente en pleitos, y contra el sentir del Abogado Consultor de apellarse contra la sentencia Gubernativa, la universidad acordó, el día 20 de Mayo, en atención a que un nuevo pleito en Londres sería muy costoso y a que verdaderamente un reloj público hacía mucha falta en esta capital, aceptar el ofrecido, pagando a más de su valor 18 piezas de a ocho, 4 reales, en concepto de gastos de transporte satisfechos por D. Samuel Scot.

Convocats y aiuntats los Mag.^{hs} Jurats de Maho en la sala de la V.^{ta} de ella Juntam.^t ab llur ordinari consell salvo el Mag.^h Ramon Ballester Conseller p. se indispositio p. cuya causa passá el Sectj en se casa ahont doná son vot fonch proposat p. lo Mag.^h Jurat Clavari ab lo modo y forma sig.^t

Mag.^{hs} y savis Señors ta causa p la qual se ha fet convocar y aiuntar a V.^s M.^{ds} es p dirlos y deduhirlos que el Mag.^h Rafel febrer notj ha puyat a esta V.^{ta} dihentnos que prengam el Rellotge puis ya ha cobrat aquell y si acas succehia rebre algun dañy quel rebria p. esta V.^{ta} prevenintlos que el dit febrer nos ha presentat vn compta de ports y nolits los que no van compresos ab lo que havian pagat nostres antecessors en vista de lo qual resoldran lo que mes convinga que en tot etc.

E aguts ett fonch resolt p la mayor part de vots que si se havia de proseguir la apellatio p Londres serian nous gastos que se ocasionarian a esta V.^{ta} p el dit rellotge y attanent axi be que ñre Poble necessita del mateix de que molts anys ha esta privat que p. tant se prenga lo dit rellotge. Y que se paguan las 18 p.^s 4 r.^s p. los gastos que ha presentat D.ⁿ Sa-

(1) Archivo Municipal de Mahón.—Llibre de resolucions del Consell de lo any 1723 fins 1731.

muel Scot que pagá quant vingue y rebe dit rellotge. Y p. ser cosa que es interes de tots p. tant se vagia en casa del Mag.^h Ramon Ballester Conseller de bras mayor qui se atroba en Maho encar que indispost para que donia son vot *quare* etc. ⁽¹⁾

Una vez en poder de la Universidad el consabido reloj, esta acordó, en 27 de Mayo, ponerse de acuerdo con el señor Gobernador respecto al sitio en que debiera colocarse y pedir al propio tiempo a los maestros encargados de su colocación el presupuesto de gastos.

Mag.^{hs} y savis Señors la causa p la qual se ha fet convocar y aiuntar a V.^s M.^{ds} es p dirlos y deduhirlos que Dilluns propassat nos entregarem del rellotge el qual se atroba en esta V.^{tt} conforme V.^s M.^{ds} podran veurer. Y axi podran discorrer ahont se ha de posar y si se fara aportar capell para que se conservia el matex que en tot etc.

E aguts ett fonch resolt concorditer que ses Mag.^{hs} vagian en casa del Sr. G.^{dor} demanantly que supuesto tenen intencio de posar lo rellotge ahont es lo seu gust. Y aun matex temps que se informian ab el Sr Jaume Goñalons y Mestre Juan Soler fuster ahont pot estar mes de cent y minuta de lo que pot costar. Y a las horas tot se proposará al Consell *quare* etc. ⁽²⁾

(Continuará).

(1) Archivo Municipal de Mahón.—*Llibre de resolucions del Consell—Lletre Y y Y*—1731-1737.

(2) Id. id. id.

Folk-lore menorquí

DE LA PAGESIA

per en FRANCESCH CAMPS Y MERCADAL

FAULES VULGARS

I. — SA PRIMERA CASA

Adam i Eva en el Paradís no tenien casa ni barraqueta.

¡Qué mes barraca i mes casa i mes palau i mes torra que 'l Paradís, ahont ⁽¹⁾ totes ses coses, elements i animals estaven subjectes a son voler i a son manar!...

Però Adam i Eva van fer una andana, faltaren als pactes; Deu els 'i desdí el Paradís, i per Sant Miquel, l' Angel d'aquest nom, els-e tragué defora. I Adam i Eva van romandre a l'inclemencia.

I l'inclemencia no volgué estar a son manar i a son voler. I tantost se mogué una tramontanada feresta, i per posarse a redossa, Adam aixecá una paret. Saltá es vent a llevant i, tant ne vols tant ne prènguis, ho agranava tot: Adam aixecá una altra pared, per arressararse. Llavo es vent se posa a manxar de sa part de ponent, i per tapar aquest nou forat, Adam construí una tercera paret. I ell i sa dona van tenir fet un après, una mena de corral, ahont arresserarse des ponent, tramontana i llevant.

Aleshores se posá a ploure gotes com es call de sa ma.

—Aquesta si que es mes blava,—va dir Adam.

(1) S' h d' ahont, a Menorca no es muda: a la Pagesia sona com una v fluixa, i deim avont; a Mahó i Ciutadella, com una u, (auont).

I an es corral li posá un sostre per tapadora.

I vet-aquí com Adam construí sa primera Casa, per alliberarse de ses inclemencias des temps.

Mes envant l' escometréren altres inclemencias: els animals lladres i ferosos, i es mes ferós i lladre de tots els animals: s' homo malvat.

I va esser quand Adam va posar porta a sa casa,... i pany i clau, i barra travessera a sa porta.

II. — COM S' INTRODUIÉ ES PÒDAR SA VINYA

Noé plantá sa primera Vinya. I la manava tant cuidada i regocitjada que no permetía que li tocáassin es brotet mes insignificant.

I un dia d' hivern, en temps de poca pastura i molta fam, s' Ase entrá dins sa Vinya, i trobá tant saborosos ets serments que, si no se 'n adonen, se 'ls haguera menjats tots. Noé doná per mortes ses parres escapsades per ses barres de s' Ase.

Vengué sa primavera, i fou gros s' esglai de Noé quand va veure que ses parres malmeses eran ses que brotaven am mes força i portaven mes fruita...

Els sabis, cuántes llissons dèven haver rebudes dets Ases!...

III. — DESCUBRIMENT DES CARBÓ

Per escaufarsè un llenyataire va fer devant sa barraca un clot a sa terra, l' omplí de rabassons i, pigantlis foc, obtengué una bona caliuada.

Una truja, forgant forgant, s' hi atançá i, en un moment de descúit des llenyataire, sa truja am quatre forgades va tapar de terra es caliu. Quand el destapá per revivar es foc, es llenyataire, en lloc de brases enceses, o cendre, hi trobá carbó.

Anys i mes anys, ets homos, particularment els ferrers, per fer carbó van servirse de s' enginy de sa truja; enginy que avui encara es conèix i s' empra, amb es nom de *clot de ferrer*.

Passant es temps ets homos el perfeccionaren, i van inventar es *ribau* i, darrerament, sa *sitja*.

IV. — CARABASSES I AGLANS

El Bon Jesús i Sant Pere anaven pel mon. El Bon Jesús mostrava a son Deixeble les marevelles de la Creació.

I passaren per un hort de sindriars, am sindries com-e geres, i de carabasseres, am carabasses com-e covos.

Devant tantes marevelles Sant Pere estava am sa boca oberta.

I com que sa calor apretava, entraren dins un bosc i se assegueren a s'ombra fresquívola d'una Auzina ufanosa: sa soca era com una torra; sos brancatjes, arbres; i per entre 's fuyám atapit, els aglans hi estaven a punyats i ambostes.

Sant Pere restá mut, pensatívol.

—Idò, Pere; què no t'agrada açò?—li digué el Bon Jesuset.

—M'agrada i no m'agrada, que son dues rahóns, (contestá Sant Pere). Trop, Mestre, que ho haveu posat al revés. Aquest abre tant gròs, te sa fruita menuda, i aquelles plantes de verger, que no son mes que herbotes, fan fruites desproporcionades. Jo haguera penjat ses sindries o ses carabasses a s'Auzina; i que ses carabasseres féssin aglans.

Mentres deia açò Sant Pere, un aglá li caigué am tanta força demunt es cap pelat, que li feu una bodonya.

—Mestre, perdonau, (exclamá es deixeble); vuí tornar sa paraula enrretera: trop que ho fereu be i rebé. Ses Auzines no poden fer mes que Aglans menuts. (Si fos estat Carabassa, aquest que m'ha pigat demunt es cap!...)

V. — EN TOT HI HA MALDAT...

En tot hi ha maldat, sino en sa llet, que hi posen aigo..., i en ses graneres d'hatçia. ¿Còm volèu que hi hagi maldat, en ses graneres aquestes?

Una vegada, un mercant va posar ses graneres d'hatçia a dotze doblés cada una. Vengué en sabuda d'un des matèix ofici, i va demanar an es primer:—No 't trastòc sa bondad de ses teves graneres; però ¿còm les pots vendre tu a dotze doblés,

quand jo no puc donarles a manco de mitja pesseta, am tot i no costarme res s' hatçia i els mánecs?... (Els-e *trobava*... si hi afejiu una *t.*)

—Es que a jo no 'm costen res ses graneres,—va respondrer s' altre.

VI. — UN ERRAT DE COMPTES

Això era un homo benestant, que quand va tenir cincquant' anys feu aquests comptes:

—¿Qué puc viure jo, vinticinç anys?... Tenc vinticinç mil duros. Es conte ve just: puc gastar mil duros cada any; amb es darrer alè gastaré es darrer duro; i fora feina i mals de cap.

Y axí ho feu. Quand acabá es vinticinquè any, acabá es darré duro... i li entrá es primer mal de cap.

I d'aleshores en avant, per viure, ja qu' era massa vei per sa feina, no va tenir altre remei que cercar caritat. Y deia, quant la demanava:—Volen fer almoina a un pobre errat de contes?...

VII. — UNA SENTENCIA D' ISOP

Un Veiet i un seu Amic, veiet també, se solien ajuntar a sa Planada de Mahó, per pendre es sol en s' hivern i sa fresca en s' istiu.

Una vegada s' Amic digué an es Veiet:—Fa una temporada que 'm sembla que t' han fuit ses berbes; sempre 't tròb concirós.

Respongué es Veiet:—Te diré lo que 'm passa. Es meu fiy, sa nora i fins i tot els nets me tractaven tant be, que se desfeien per jo:—«Mon pare, què volèu?... Padrí, què vos falta?... L' Aviet, os estimam molt!...»—Yo per agrair tant' amor, per llevarme mal-de-caps i perque mon fiy tengués es gust d' administrar s' hizenda, vaig ferli donació de tots mos bens. ¡Mai ho hagués fet!... De les hores ençá es fiy casi no 'm saluda, sa nora 'm parla am remelça i es nets m' insulten: a sa taula 'm prenen es pa; s' estojen sa molla i me tornan ses crostes. I ju-

gant es nets, ho fan aposta d'investirme, i es seu gust es fer-me anar de tornellons, per cantarme: «L'avi 'n Cirereta»...; me fan moms, i sa mare s'esbrella de riure; tanta gracia li fan.

Li digué s'Amic:—Axò es bo d'arrenjar: ves, esperem a ca-teva.

S'Amic se presentá a câ-s Veiet; demaná per éll; se van tancar dins s'estudi, deixant aposta un finestronet obert, i venga fer renou de doblés i compta qui compta duros i mes duros.

Es fiets avisen sa mare; sa mare, de peu-en-puntes, guaita per es finestró, ho escolta tot..., i es vespre, quand arribá s'homo, surtintlí a l'encontre, li digué:

—¿Sabs que ton pare no t'ho entregá tot?.. sabs que 's resel vá per ell una bona marrota?...

—No siguis tonta... ¿Ahont havia d'estojar sa marrota aquesta?...

—Te diré lo que he vist: ha vingut un homo vei i am ton Pare s'han tancat dins s'estudi: ton Pare ha tret, de dins un caláix, una bossa de moix i l'ha abocada demunt sa taula: era plena de duros en pessa. I l'Avi conta que conta duros, i fent-ne paquets: lo manco n'ha contats vuitcents. S'Amic s'els estojá, fermanlos dins un mocador, i entregá a ton Pare un paper, que deu esser s'escriptura, i l'Avi el tancá dins es caixonet. Tot açó ho he vist guaitant pes finestronet, que estava mitx obert. Ja t'ho deia: ton Pare no mos ho doná tot.

Aquell vespre es Veiet repará qu'es seu fiy li guardava tant de respecta, o mes, que abans, i sa nora semblava que s'havia tornada de mel.

Un des netets, que no conexia es marro, va fer, com solía, una de ses habituals impertincies a l'Avi.

—¡Mal criat!... Açò fan a l'Aviet?...—li digué son pare; sa mare agafá es minyó i li posa un cul com una mél-lera. I d'aleshores, fiy, nora i nets dugueren l'Avi demunt sa ma.

Un dia l'Avi se morí, ¡Deu l'hagi perdonat!... Encara no era fret, es fiy i sa nora afrissaren a obrir es calaxonet de l'Avi:

dins hi trobareu, possit levall un aissa, un paper clòs. L'obriren am molts de miraments, i dintre hi van trobar escrites aquestes paraules d'Isop:

Qui per altri 's descompassa,
S' bat es cap amb una massa.

VIII. — ¡DEU FAIXI QUE HO VALGUI!...

Un home de ses Ferreries, molt bon home, tenia una atxa-cra molt dolenta: sense mes ni mes li agafava sa mania de que no estava bò; tirava ses eines a vorera i era partit cap a câ seva perque li fessin tè.

Sa dona li deya:—Lo que tens es pòr i res mes; no ho val perdre' hi temps.

S' homo la creia; s' entornava a sa feina. Prest, emperò, éram en ses mateixes: que estava malalt; que li féssin tè.

Sa dona am paciència i bons modos, li donava a comprendre que per allò, per un escarrufament, un siglot o un badai, no ho valia fer sa miloca; i s' homo, convençut, girava altre cop cap a sa feina.

Y axí van passar anys i mes anys: éll, creientse malalt, en venirli sa revidea; sa dona, levantli des cap tal pensament i, perque *no ho valia*, l' ajinyava a tornar an es jornal.

Una vegada, emperò, li agafá de bò; una malaltia de pan-de-ver. Ell va pensar:

—Malalt estic; me 'n hauria d' anar a sa casa. Pero, si llevò no ho val, a sa dona li sabrá greu i a jo també. Aguantèm un poc mes.

I va aguantar fins i tant que li costá Deu i ajuda per arribar a câ-seva. I tant com s' hi acostava, aquí cáic, allá m' axéc, mermolava:—Deu faxi que ho valgui!...

Si sa dona no li hagues ajudat, no hauria pujat an es llit, i entre gemec i gemec, deia baixet baixet:—¡Deu faxi que ho valgui!... Es metje aconsejá, que fora vessa, fes ordres de cristiá; i es malalt resava petit petit:—¡Deu faxi que ho valgui!... Deu faxi que ho valgui!...

I perduda del tot s' eima, am ses ansies de la mort, amb es roegai de s' agonía, de la encara, i ho diguè am su darrér alè: ¡Deu faixi que ho valgui!...

IX. — ¡PUÓS!...

Es matrimoni anava mal avingut; sa gravía de capçal no hi aixugava; en part perque sa dona no sols volía comandar, sino perque no callava mai, es a dir: comandava. Era molt mal llen-gada, i totes ses seves raons eran crits i mals noms:—Puti-feyna, vago, brut, covart, caguèlis...

S' homo una vegada acabá sa paciència, i li digué:—Callèm; si no, faré llarg.

—Calla tú, puós.

A s' homo li caigué com un plom sa paraulota, i digué a sa dona:

—No 'm tornis a dí *puós*, si no en faré una.

—Puós, puós!...

—Calla, si no vols qu 't venti, lo que no he fet mai.

—Puós, puós, puós!...

Una bofetada feu rodar sa dona que, escupint sang i plorant de rabia, cridava:

—Puós, puós... si que hu' ets puós!...

—Si no calles, te tiraré a la mar.

—Puos, mes que puós, puós!!...

A s' homo se li trabucá es seny: agafá sa dona i la tirá a la mar, ahont no hi havia peu. Quand, darrera sa primera capficada, surtí damunt s' aigo, sa dona, va seguí cridant, entre glop i glop:

—Puós... puós!...

I quand ja mitx negada, es cap ja no sortía de s' aigo, alçá els dos brassos, fent pigar ses ungles des dos díts pulzars de ses mans, una am s' altra, com aquell que mate pòis: cada picament era expressió de sa paraula i de sa tema ferestes:— ¡Puós, puós!...

Al endemá sa gent contava que hi havia dos negats: sa dona, dins la mar viva, i s' homo, dins sa locura.

X. — DESCORTEZÍA

Sembrava blat un Barquerer mal-modós, dins un pla de terra grossa, i va passar per ell el Bon Jesús, i amorosament li digué:

—Deu mus do bon dia.

—Bon dia per qui fa feina,—contestá es Barquerer am remelça.

—I ¿què sembres, germá? —li preguntá el Bon Jesuset.

— . ¡Carabasses!... — digué, am tò de nyefa, es Berquerer.

—Carabasses cuirás,—respongué, passant, el Bon Jesús.

I, cum-de-facto, en va esperá es Barquerer mal-llengat que nasqués es blat que havia escampat; a son lloc surti un masell de carabasseres. Be s' hi esmolá ses ungles: però si n' arrancava deu, en brotaven cent. ¡I quina toria dúen aquelles plantes ventureres!...

Sa lliçó li entrá an el cor tant endins, que 's va curar d' esser mal-llengat, i Deu el perdonà.

I arribant a ses segades, am ses carabasses, (fóren tantes i tant be 'ls aprofitá), va trobar es blat que havien de ferli ses espigues.

No costa res esser cortès: es bon parlar resta amb aquí' l fá.

I tant val un sou de pa, com un de paya... com un sou de carabasses.

XI. — CONFORMITAT

Un pobret tenia una greu malaltia a sa vista, i ja no poria anar aumón, sino 'l manaven per sa má. Pero sempre estava satisfet i cara alegre.

Sa gent li demanava:—¿Còm estás?

I responia éll:—Molt be: es doctor diu qué hi vèig.

(Continuará).

Observatorio meteorológico de Mañón. = Latitud geográfica 39° 53' - Longitud al E. de Madrid 7° 57' - Altitud, en metros, 43

Resumen correspondiente al mes de junio de 1918

Décadas	BARÓMETRO, EN mm Y A 0°						TERMÓMETROS CENTÍGRADO						PSICRÓMETRO		
	Altura media	Oscilación media	Altura máxima	Fecha	Altura mínima	Fecha	Temperatura media	Oscilación media	Temperatura máxima	Fecha	Temperatura mínima	Fecha	Oscilación extrema	Temperatura media	Tensión media en milímetros
1. ^a	759.9	0.9	762.9	1	755.6	5	7.3	19.2	6.3	27.1	5	13.6	2	13.5	67
2. ^a	758.1	0.3	763.0	14	749.4	17	13.6	18.8	6.6	25.8	16	12.3	11	13.5	63
3. ^a	760.1	1.0	765.2	21	753.7	30	11.5	21.5	7.8	29.8	29	15.1	23	14.7	61
Mes	759.4	0.8	765.2	21	749.4	17	15.8	19.8	6.9	29.8	29	12.3	11	17.5	64

Décadas	ANEMÓMETRO										Lluvia total, en milímetros	Lluvia máxima en un día	Evaporación media en milímetros								
	DIRECCIÓN DEL VIENTO		FUERZA APROXIMADA				DÍAS DE														
FRECUENCIA DE LOS VIENTOS		DÍAS DE		DÍAS DE		DÍAS DE		DÍAS DE		DÍAS DE											
N.	NE.	E.	SE.	S.	SO.	O.	NO.	Calma	Brisa	Viento fuerte	Despejados	Nubosos	Cubiertos	Lluvia	Niebla	Rocío	Escarcha	Nieve	Granizo	Tempestad	
1	4	1	1	1	3	1	1	2	3	5	7	2	1	1	2	4	1	1	1	1	1
2	1	3	1	1	1	1	1	2	2	2	8	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
3	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	7	3	1	1	2	6	1	1	1	1	1
Mes	7	5	1	2	6	3	1	2	3	7	22	6	2	2	11	1	1	1	1	1	1

Mauricio Hernández Ponseti